

Skolspråk och lärande

Lotta Forsman
Åbo Akademi

Kimito 2.10.2018

Anna Slotte-Lüttge & Liselott Forsman

SKOLSPRÅK OCH LÄRANDE

Guider och handböcker 2013:5

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSE

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Åbo Akademi

Skolspråk (2010-2012)

Syfte

- att tillsammans med skolor utveckla beredskap att stödja elever med sikte på jämlika utbildningsmöjligheter för alla, oberoende av språklig bakgrund.

Utgångspunkt 1:

Språket finns med i allt som görs i skolan:
stärk den medvetenheten och utnyttja den
systematiskt för att bygga för maximalt
lärande!

Språkinriktat arbete på olika nivåer

- ✓ övergripande strategier för hela skolan/
kommunen
- ✓ ämnesövergripande
- ✓ samarbete inom ämnen eller
- ✓ i egen undervisning / eget område

Ju fler nivåer vi arbetar på de
bättre förankring & effekt

a
rå-

Utgångspunkt 2:

- inget kausalt samband mellan hemspråk och svaga skolresultat
- däremot mellan tillgång till litteratur (i vid bemärkelse)/ "literacy engagement" och läsförståelseförmåga
- motverkar effekten av SES och hemmens utbildningsnivå

Läs- och skrivengagemang mäts genom

- hur mycket tid man använder för läsande och skrivande (olika typer av texter)
- att man tycker om att syssla med läsande och skrivande
- att man behärskar strategier för läsande och skrivande

Språkmedvetet arbete ända från början

- Öppna upp; nyfikenhet; upptäcka; inte ta för givet
-> bygga ut ordförrådet; språkkunskaper; läslust
- Register: varför finns det flera ord som pojke/kille/gosse/dialekt/andra språk?
När/varför använder man de olika orden?
- Läsa högt: vilka nya/spännande ord hör ni?
- Påminna om de spännande orden, använd dem.
Veckans ord!
- Utrymmen för att laborera med språket (läshörna, skrivhörna)

”skolspråket är ingens modersmål”
(Kaya, 2013)

Språkutveckling innebär att gå framåt, från vardagsspråk till skolrelaterat språk. Och ingen är fullärd – utmana och stöd också de längre hunna!

Ämnesinnehåll

vardagligt

jord; socker

specialiserat

morän; kolhydrater

konkret

mat; fabrik

abstrakt

svält; produktion

specifikt

mamma; kastrull

generellt

mödrar; husgeråd/redskap

Obs! "murbruket", t.ex. *emellertid; däremot; således; varken – eller;...*

Jag tycker det kommer ganska ofta, på lektion, att så där att nån elev kan säga att varför använder du det där ordet. När jag sen förklarar det på svenska på ett annat sätt, på ett enklare sätt, så är dom så där "Nå varför skrev inte du så då?". "Nå just därför, för att ni ska få ett nytt ord, att ni har ett bredare ordförråd." Att det tycker jag kommer ganska ofta, den typen av motiveringar, att man får diskutera med dom. Att det är inte liksom en gång per månad, det är varje dag som man diskuterar med dom, tycker jag.

LÄRARINTERVJU

Slotte-Lüttge & Forsman
2013, 36

ALLMOGEN

01 **Lärare:** Gustav Vasa far upp till Dalarna för att
02 <mana allmogen> till uppror (.) nu har jag
03 använt lite såna här gamla fina ord som man
04 kan liksom lite (.) låta lite rulla i
05 munnen där (.) att mana nån att göra
06 nånting va gör man då?

07 **Siiri:** man uppmanar

08 **Lärare:** upp-manar. just de man får nån att liksom...
09 ma-man intalar nu nånting att dom ska göra
10 nånting (.) göra på ett visst sätt (.) va
11 e allmogen då?

12 **Lärare:** (.) gammalt fint [ord

13 **Vilma:** [att man är mogen?

14 **Lärare:** att man e mogen (.) ja-a

15 **Sampo:** att man e...

16 **Lärare:** har Nea nån tanke?

17 **Nea:** e de liksom (.) folke som bodde i de där
18 lande?

19 **Lärare:** ja (.) ida sku vi säga folket (.) uppmanar
20 folket (.) va menar man me folke då? (.)
21 menar man adelsmän å prinsessor? n[ä

22 **Sampo:** [nä

23 **Lärare:** man menar vanliga människor (.) eller hur?
24 (.) alla (.) allmogen (.) alla alla
25 möjliga (.) mixed (.) mixed ryhmä
blandad grupp

Övergripande arbetssätt inom språkinriktad undervisning:

- Stöttade interaktionsmöjligheter
(receptgenomgång i huslig ekonomi; exemplet med magneten)
- Lässtrategier (t.ex. textsamtal)
- Skrivstrategier (genrepedagogik)
- Kontextualisering (bl.a. väcka förförståelse)

Ge utrymme för interaktion: låt eleverna göra mer än bara lyssna så lär de sig bättre! Bygg upp lektionspass som gör det möjligt för att eleverna att använda och befästa det skolrelaterade språket.

Matti: Läraren har nå powerpoint och sen ska man skriva av och sen börjar hon liksom förklara det bättre. Sen koncentrerar man sig bara på att skriva det så får det sen helt förbi att vad hon har sagt.

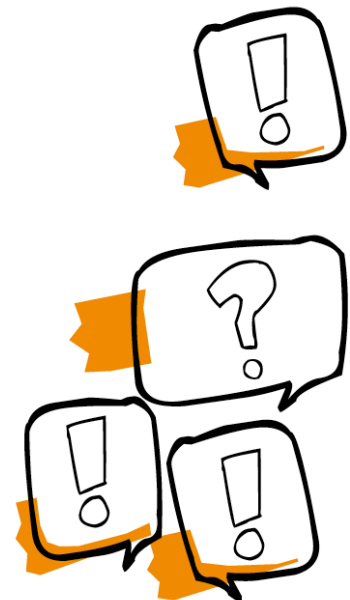
Ida: Jag måst skriva med egna ord sen den där texten så att jag lär. Men sen om jag rakt så där copypastar så inte kommer jag nå ihåg.

ELEVINTERVJUER

Slotte-Lüttge & Forsman 2013, 64

FRÄSA OCH BRYNA

01 **Lärare:** å tomatsåsen gör man så att man hackar lök
 02 (.) å vitlök (.) å va betyder när de står
 03 där eh- när det står att man ska fräsa den
 04 här löken (.) va betyder de när man ska
 05 fräsa nånting? (.) fräsa (.) Bastian?
 06 **Bastian:** att de kommer så där (.) färg(glad) på
 07 **Lärare:** va sa du att?
 08 **Bastian:** de kommer att vara färg där på den där
 09 **Lärare:** nä-ä (.) va kallas de när nånting ska få
 10 färg?
 11 **Johan:** man färgar de
 12 **Lärare:** va kallas de?
 13 **Tomas:** ((ohörbart))
 14 **Lärare:** Maria?
 15 **Maria:** bryner
 16 **Lärare:** man bryner (.) man bryner så får den färg
 17 och (.) va e då fräsa
 18 **Sara:** att få den ((ohörbart))
 19 **Lärare:** just de (.) den ska inte få färg (.)
 20 alltså man sätter olja i en kastrull å
 21 väntar tills den där oljan blir lite varm
 22 sätter i den där löken å så ska de fräsa
 23 alltså de får inte färg (.) bryna å steka
 24 så får de färg å de gör man i stekpanna de
 25 här gör man i kastrull

Låt eleverna göra jobbet

- Eleverna kan leda receptgenomgången
 - större ansvar (ämnesmässigt och språkligt)
 - receptgrupper
 - presentera och förklara recepten
 - namnge redskap och ingredienser

Skolspråk

➤ **stöd behövs**

I vilken ordning behöver sakerna göras?

Dela upp instruktionerna i olika moment, speciellt om receptet i sig inte innehåller tydliga steg!

Lägg märke till vilka ord som behöver förklaras. Förstår du allt själv? Tror du något behöver diskuteras (t.ex. svälla; rensa; knåda)?

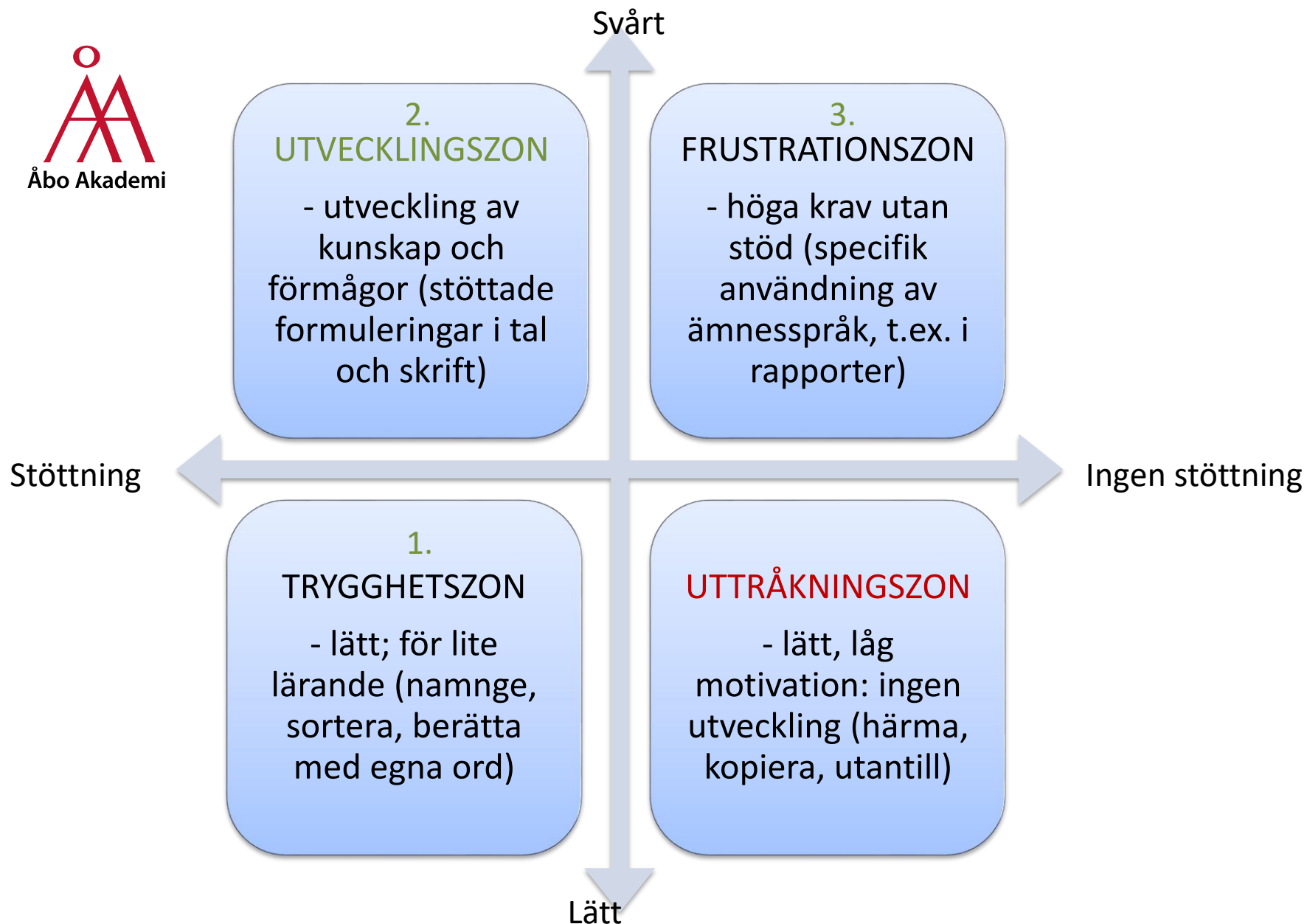
Hur skulle du själv vilja att någon annan förklarar ett recept för dig om du inte har receptet framför dig (t.ex. med pauser så du hinner fråga)?

Planera in pauser där du kan fråga dina klasskompisar och på så sätt kolla att de har hängt med!

Planera frågor som du ställer dem!

Finns det mera skrivet om detta i boken? Kanske du kan ta stöd av någon bild eller utvidgad text om ditt område?

Slotte-Lüttge & Forsman 2013, 98

Tema Magnetism

Övningar som stöder vägen från talspråk till skriftspråk

vardagsspråk -> skolspråk

”Placera en stavmagnet i vaggan av glasspinnar. Placera en andra magnet ovanpå. Observera och anteckna vad som händer. Upprepa genom att alternera polerna. Ge akt på och anteckna vad som händer.”

Gibbons, P. (2006: 69ff)

1. Experiment i smågrupper (olika experiment i grupperna)
2. Läraren introducerar nyckelord (t.ex. *attrahera*; *stöta bort*)
3. Lärarstödd redovisning: explicit (där-och-då) språk eftersom inte tillgång till föremålen
4. Loggbok (individuellt arbete); stöd för formell rapport

1. Experiment i smågrupper (olika experiment i grupperna)

- Informationsklyfta = genuint informationsutbyte
- instruktion: att efteråt beskriva för resten av klassen vad som inträffade under experimentet
göra -> göra och tänka
- Använder egna ord vardagsspråk:
”det känns som en stark vind!”
”så därför fastnar de inte i varandra”

2. Läraren introducerar nyckelord i grupperna

t.ex. *attrahera*; *stöta bort*

- Får först förståelse för fenomenet; läraren bygger på gruppens interaktion:

”... några av er sa att den släpper taget ... nu ska ni få ett nytt uttryck: *stöta bort* [sägs klart och tydligt], det betyder att man stöter något ifrån sig [visar med armen] *stöta bort*.”

3. Lärarstödd muntlig redovisning

- uppmuntras till och ges möjlighet att beskriva ett händelseförlopp ... och befästa det de har lärt sig med ord... [lärarens roll! vänta +3 sek!]
 - får hjälp att förstå och få tillgång till en kunskapsrelaterad diskurs [behov!]
- > övar på språkliga strukturer som närmar sig skriftspråket

4. Loggbok (individuellt arbete)

- Skriver svar på frågan ”Vad har du lärt dig?”
- Stöd för formell rapport (genre!)
- Samtalen med läraren påverkade elevernas sätt att uttrycka sig (ordanvändning, formuleringar)

Stöttad interaktion:

- På vilka olika sätt arbetar du med stöttad interaktion?
- Vilka nya tankar har presentationen gett dig?

Lässtrategier; hur får vi elever att läsa aktivt?

- ▶ Lär eleverna hur de ska ta till sig innehållet i (fakta)texter, bli medskapare av texten (= kritisk reflektion).
- ▶ Strukturerade samtal i anslutning till texter ger vartefter eleven stöd att klara av mer än på egen hand (både språkligt och kognitivt)
- ▶ Komplement till extensiv läsning (kvalitet, inte bara kvantitet!)

Strategier **före**, **under** och **efter** läsningen.

Genom arbete med lässtrategier kan man stöda eleverna att

- förstå den aktuella texten (= **lärandet nu**)
- utveckla goda lässtrategier inför läsande av andra texter (= **fortsatta lärandet**)

Inom läsforskningen anses följande aktiviteter vara de mest effektiva för att elever ska förstå en text:

- **föregripa** (förutsäga vad texten handlar om utg. från rubrik, inledande stycke, bilder etc.; dra slutsatser utg. från det redan bekanta)
- **ställa frågor**
- **reda ut oklarheter**
- **sammanfatta**

Textsamtal innebär arbete med samtliga fyra områden: Lärandet synliggörs eftersom samtalen visar vad eleven /inte/ vet och /inte/ förstår.

- Barbro Westlunds Läsfixarna åk 1-6

<http://www.enlasandeklass.se/lasforstaelsestrategier/>

- Spågumman

- Reportern

- Detektiven

- Cowboyen

+

- Konstnären

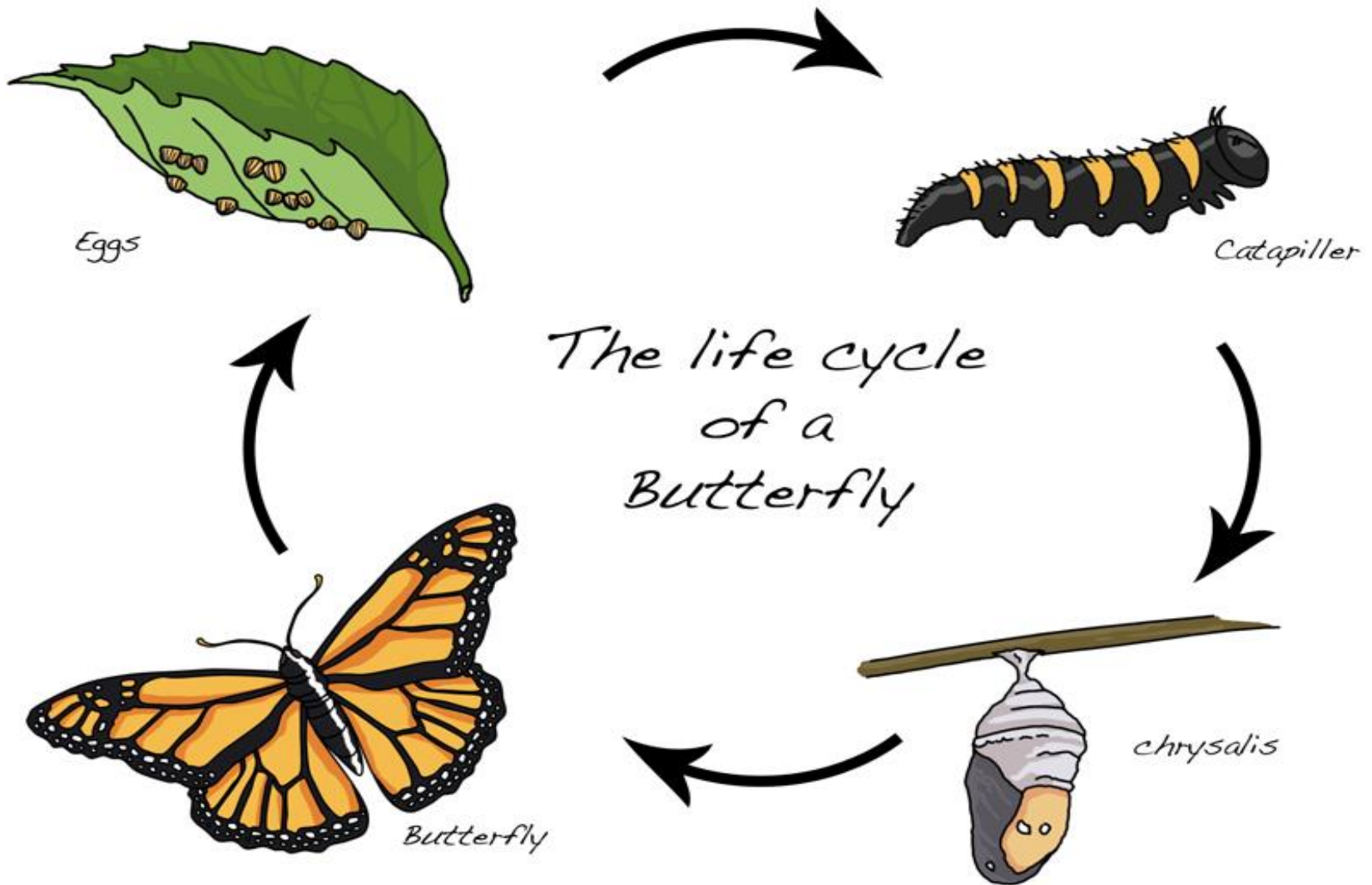
Ex på konkreta aktiviteter **före** läsningen:

- Åskådliga och konkreta ingångar riktar tankarna åt rätt håll, ex. bokens bilder, rubriker; foton, filmklipp
- Skriv ett antal centrala ord på tavlan:

”Den här lektionen innehåller orden Vintergatan och Karlavagnen.”

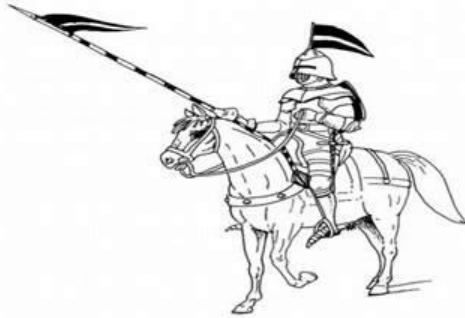
”I texten kommer ni att få möta orden livscykel, förvandlas och förpuppas.”

- Göra grunden till en typ av begreppskarta som byggs ut efterhand.
- Ge nyckelord, be eleverna placera in dem i figur (t.ex. hierarkiskt eller sekventiellt schema).

De fyra stånden

Adel

Präster

Borgare

Bönder

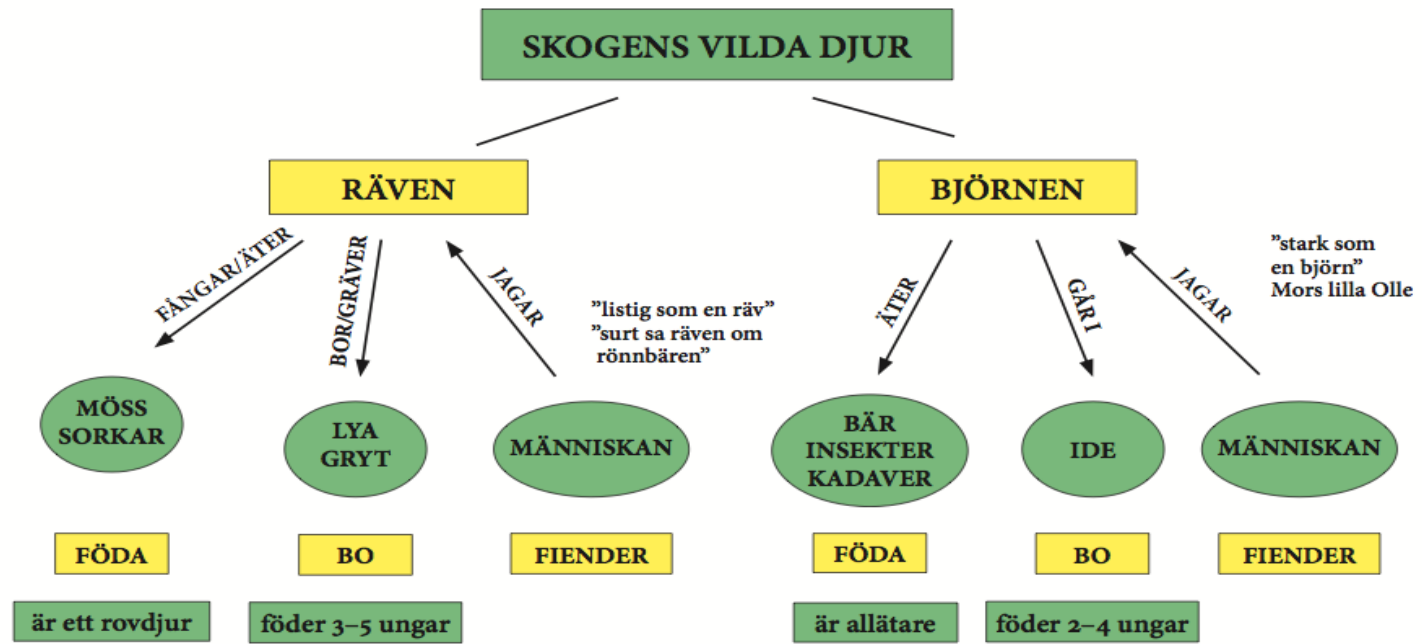

Bild 2. En början på begreppskarta för området Skogens vilda djur.

Slotte-Lüttge & Forsman (2011). Samtalets och sammanhangets språkstödande roll. I: H. Harju-Luukkainen (red.). *Språket i fokus*. Helsingfors: Folkhälsan.

Strategier under läsningen

- **Vilka frågor kan ställas till en text?**

Visa eleverna att det finns olika typer av frågor

- faktafrågor
- inferensfrågor
- upplevelse- / inlevelsefrågor

Ex. *“Du är utomhus då det är minus 30 grader. Hur känns det?”*

- **Att göra inferenser kan innebära att relatera till**
 - sådant som finns formulerat på andra ställen i texten
 - egna kunskaper och erfarenheter
 - erfarenhet av motsvarande texttyper.

-Visa eleven att man som läsare skapar mening gnm att **gå utanför texten**, att dra slutsaser från det som sägs.

-Betona vikten av att **läsa flera meningar** för att få en uppfattning om innehållet.

L: en del av er håller inte med om det här kanske (.) jag ser att Emil skakar på huvudet (.) vi ska titta på texten lite vi ska titta på texten (.) den första meningen handlar om dom här farliga djuren (.) "På dagen är det bäst att vara gömd." där hittar vi inte heller nånting som skulle säga nånting om olydig (.) men sen (.) "en morgon ropade mamma Kanin till sina ungar (.) då sa Skutt till Hopp nu gömmer vi oss (.) sen hälsa vi på harungarna (.) Hopp och Skutt gömde sig bakom en buske" (.) om man gömmer sig för sin mamma e man olydig eller lydig då?

E: olydig

L: ja (.) så av de kan vi förstå att de var olydiga men det står inte att dom var olydiga

E: så det var ganska svårt [(att förstå)

L: [så det här påstående den här frågan-
uppgiften måste man lite tolka texten där (.) man måste kunna förstå den här texten (.) å egentligen flera meningar tillsammans berättar för oss hur det var det här (.) förstår ni nu det här (.) att dom var olydiga?

E: ja-å

I början av processen leder läraren samtalet med sina frågor som ska fungera som stöd för elevernas reflektioner: *Vad menar författaren här? Hur hänger den här saken ihop med det föregående? Vilken var huvudtanken i förra avsnittet?* Läraren kan också visa hur han eller hon själv tänker: *Här står det inte uttryckligen i texten att Finlands riksdag fattar det här beslutet, men eftersom vi just läste om... eller När man läser en sådan här mening utan egentligt subjekt, den som gör något, lönar det sig att gå tillbaka till föregående meningar och se vem det var som handlade i de föregående exemplen, riksdagen eller regeringen.*

Slotte-Lüttge & Forsman
2013, 75

Ytterligare exempel strategier **under** läsningen

Stöd **aktiv läsning** – uppmana eleverna att reagera på texten genom att **markera i texten** sådant som bekräftar det läsaren visste, är helt nytt, känns osäkert osv. (gäller både ord- och meningsnivå).

- = bekräftar vad du trodde
- är tvärt emot vad du trodde
- + är helt nytt för dig
- ? gör dig osäker

Det här läste jag om

Det här förstod jag inte

Sammanfatta i en mening det du läste om

Betydelsen av de knepiga orden

Det här vill jag minnas

Hemstudier

Bilaga 1

Det här läste jag om:

Det här förstod jag inte:

Knepiga ord:

Sammanfatta i en mening det du läste om:

Gruppdiskussion

Betydelsen av de knepiga orden:

Det här vill jag minnas:

15

Skolspråk

STRÖM-
ALSTRANDE

Slotte-Lüttge
& Forsman
2013, 237

s 219 - 223

Hemstudier

Det här läste jag om:

Korrosion

Knepiga ord:

strömalstrände

Det här förstod jag inte:

I en båt, var förgör
man inte hela båten
av samma metall

Sammanfatta i en mening det du läste om:

Om vilka metaller som förstörs

Gruppdiskussion

Betydelsen av de knepiga orden:

redoxreaktion - en reaktion med syre, elektron \rightarrow syre
strömalstrände - leder ström
elektrolyt - vätska som det går ström i

Det här vill jag minnas:

man kan skydda en båt med offermetall

Olika typer av strategier **efter** läsning

- Sammanfatta texten

-kan behövas mycket stöd, men lönar sig i längden

-nyckeln är att arbeta med **nyckelord** under läsningen/övriga textarbetet: sedan skrivs sammanfattningen i huvudsak utgående från dessa (**vartefter** komma bort från att klippa-och-klistra ur texten; jfr behov av text som modell).

- Visualisera ämnestexter:
 - tydliggöra och organisera textens innehåll i en visuell form (flödesscheman; modeller; rita upp orsakssamband; måla; rita seriestrippar; göra bildserier; Youtube-klipp; grafiska framställningar som t.ex. Venn-diagram; gestalta...
- Värdera texten -> aktiva och kritiska läsare:
 - *"Vilken texttyp tillhör texten?"*, *"Vilken är den språkligt-retoriska strategin i texten?"*, *"Vilka röster och motröster finns i texten?"* och *"Vilka läsanvisningar finns det i texten?"*.
- Göra textkopplingar; intertextualitet:
 - modellera, göra tillsammans; eleverna markerar med överstrykningspenna, post-it-lappar...
 - rörelse ut ur texten

Femstegsmodellen

– ”läsningens cirkelmodell”

För att **stöda** eleverna i att göra lässtrategierna till sina!

- Läraren beskriver lässtrategin samt när och hur den används (vad vi ska göra och varför)
- Läraren modellerar (**tänka högt**)
- Gemensamt arbete med strategin (**tänka med**)
- Eleverna övar t.ex. i grupp; läraren stöttar
- Självständigt arbete med strategin (**tänka själv**)

Tips för modellering/sätt att tänka högt för att stöda elevernas utveckling till aktiva läsare:

- **Föregripa:** *Jag tror...; Jag slår vad om...; Jag funderar på...; Jag tänker mig...; Jag antar... eftersom ...*
- **Ställa frågor:** *Vad betyder detta? Hur hänger det här ihop med det som jag tänker/tror/tycker? Hur hänger det här ihop med det som jag har läst förut?*
- **Reda ut oklarheter:** *Jag förstod inte...; Jag behöver veta mer om...; Varför är det så att...?*
- **Sammanfatta:** *Det viktigaste jag läste i den här texten var...*

Brottsfixarna

gy sl 4

Monika Malm-Strandberg (hi-sl-psyk) BSS

Vi fortsätter med att arbeta i små grupper som brottsfixare. Välj vilken fixare du vill vara! Svaret skrivs på ett classrooms-dokument.

- **Förhindra straff-fixaren** undersöker vilka olika straff kan man få:

<http://www.rikosseuraamus.fi/sv/index/pafoljder/fangelsestraff.html>

- **Medlaren** besvarar vad man menar med

-medling i domstol

-medling utanför domstol

<https://oikeus.fi/sv/index/Broschyrer/riidansovittelutuomioistuimessa.html>

- **Registeraren** besvarar hurudana påföljder syns i straffregistret? När tas de bort från registret?

<http://www.oikeusrekisterikeskus.fi/sv/index/asiakaspalvelu/rekisteritotteetjatodistukset/rikosrekisteri.html>

- **Analyseraren** funderar på varför brott begås och hur man skulle kunna förhindra att brott begås. Hur ser läget ut i Björneborg vad gäller brottsstatistiken?
- **Polisen** besvarar frågan vad som menas med tvångsmedel som polisen kan ta till och när så är fallet.
- **Paparazzi-reportern** kollar nyhetsflödet om brott som begåtts under den senaste veckan och analyserar “Veckans brott”. Vad kan ligga bakom brottsförfarandet? Använd dig av begrepp som finns i kapitlet om brott och straff samt gärna kunskaper du har skaffat på lektionerna i psykologin.

Strategier för läsande:

- På vilka olika sätt arbetar du med lässtrategier?
- Vilka nya tankar har presentationen gett dig?

Ställ krav på elevernas språkanvändning, men ge också stöd så att den kan utvecklas. Det är bland annat viktigt att tydligt synliggöra skolans texttyper (föredrag, provsvar, rapporter...) och vad som krävs för att behärska dem.

Vad är en genre?

(i samarbete med Marina Bendtsen)

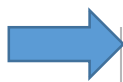
Inom genrepedagogiken

”the range of ways in which things get done through language in a particular society or culture”
(Gibbons, 2015, s. 98)

- t.ex. en lektion, TV-nyheter, en vigsel, vitsar, ett telefonsamtal mellan vänner...
- genrer är kulturella, har en specifikt syfte, en övergripande struktur och specifika språkliga drag

Gibbons, 2015; Löthagen et al. 2008

Skolans basgenrer

Vilka genrer/texttyper är centrala i din kontext eller i ditt/dina ämnen?

Genre	Återgivande	Berättande	Beskrivande	Instruerande
Exempel	<i>En dag på min praktik</i>	<i>Mötet</i> (en novell)	<i>Bakterier</i>	<i>Hur man lagar en nyttig måltid</i>
Syfte	Att berätta vad som hänt	Att underhålla, förmedla en känsla, kunskap	Att förmedla information	Att förklara hur något görs
Struktur	Orientering En serie händelser Personlig kommentar	Orientering En serie händelser Problem Uppiösning	Klassifikation/Allmänna upplysningar Detalj... Detalj...	Målinriktad Stegvisa moment
Sammanlänkande ord	Tidsadverb (först, sedan, därefter...)	Kan vara tidsadverb (senare, efter en tid, efteråt)	Förekommer vanligtvis inte	Kan förekomma tidsadverb (För det första, för det andra ... till sist)
Andra språkliga drag	Dåtid Beskrivande ord	Kan vara dåtid Beskrivande ord Kan finnas dialog	Verb i presens, t.ex. är, har. Ämnesspecifikt ordförråd	Verb i imperativ, t.ex. ta, håll, blanda

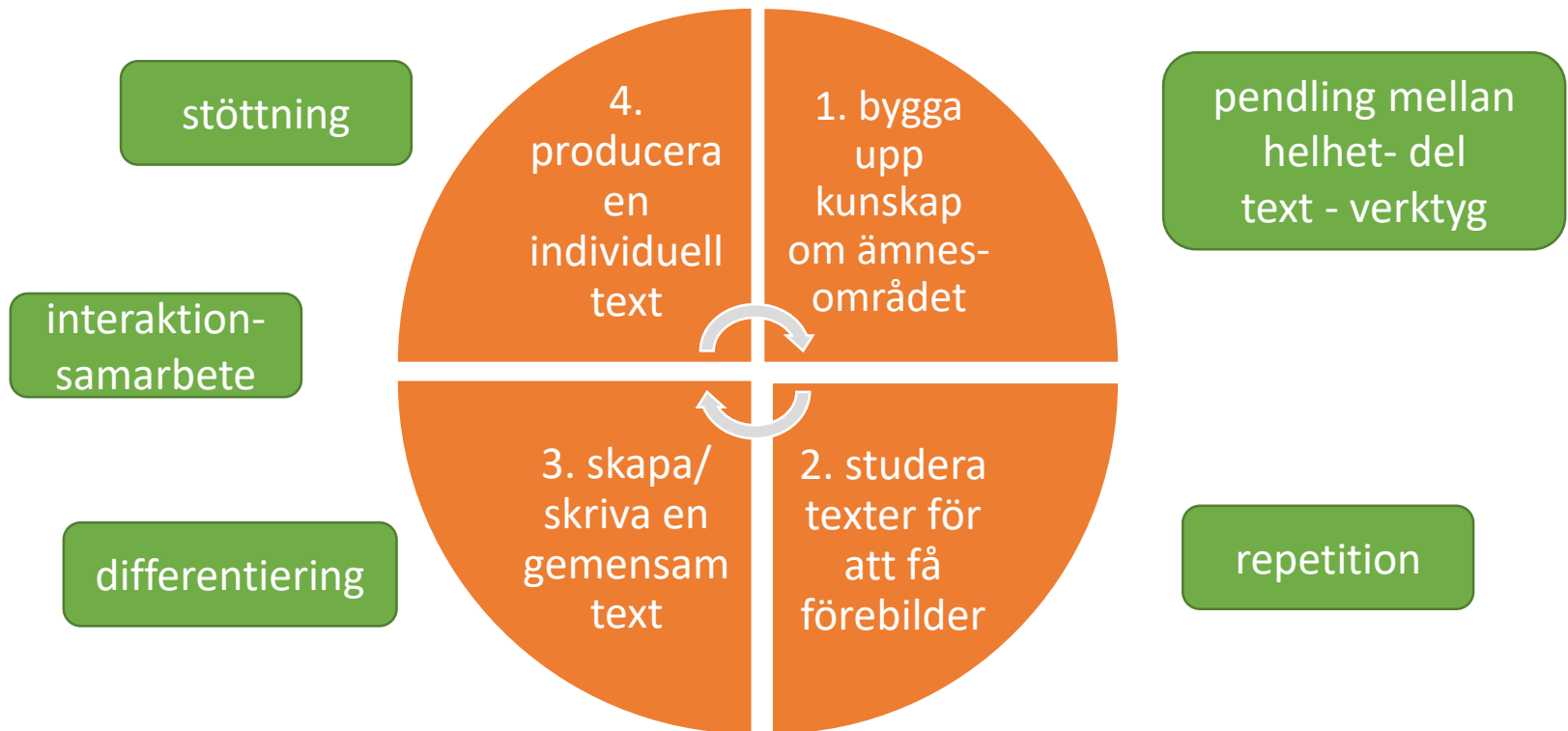
Genre	Redogörande	Förklarande	Argumenterande/ Diskuterande
Exempel	<i>Från bondesamhälle till industrisamhälle</i>	<i>Klimat och väder</i>	<i>Rättvisa betyg?</i>
Syfte	Att redogöra för varför ett skeende inträffade	Att förklara och tolka ett fenomen	Att övertyga andra, att välja sida och presentera argument
Struktur	T.ex. orsak-verkan	Logisk uppbyggnad	Orientering Argument Ev. motargument Slutsats
Sammanlänkande ord	Orsaksambanden uttrycks ofta med verb: "Därför blev det svält" → "Detta ledde till svält" "Detta gav upphov till svält"	Ofta implicita orsaksamband, dvs. få sammanlänkande ord	För det första, för det andra ..., dessutom, emellertid, å andra sidan
Andra språkliga drag	Handlingar uttrycks i hög grad av nominalfraser i stället för verb: "Det regnar mycket..." → "Den rikliga nederbörden" "Samhället förändrades" → "Samhällsförändringen"	Ofta stor variation och hög komplexitet i meningsbyggnaden	Språk för att övertyga: "det är uppenbarligen fel att ...", "det är utan tvekan så att ..."

Figur 4. Skolans basgenrer (ur Olofsson 2010, s. 250-251)

Cirkelmodellen

The teaching and learning cycle

(Martin & Rothery; här fritt utg. från Pettersson, 2017)

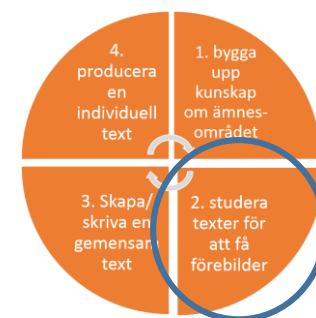
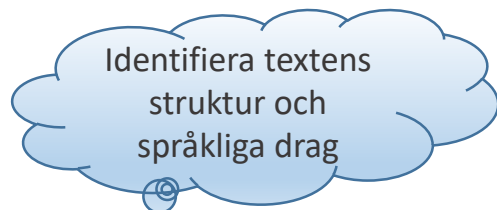

1. Bygga upp kunskap inom området

- Bygga upp ämneskunskaperna OCH språket
- Väcka elevernas intresse och engagemang
- Koppla till förkunskaper om ämnesområdet: t.ex. mindmaps
- Insamlande av information/fakta: t.ex. via text, video, museibesök, studiebesök etc.
- Organisering av info: faktablad/[sexfältare](#),
[expertordsplanscher](#)

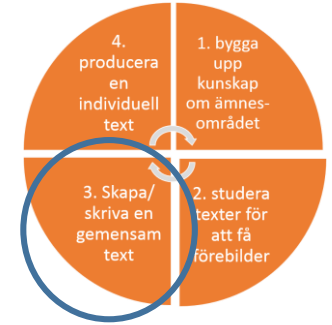
2. Studera texter inom genren för att få förebilder

- Studera en modelltext (olika texter eller en gemensam; autentiska eller en som läraren konstruerat)
- Göra en dekonstruktion av modelltexten/identifiera och markera olika delar i en text (vad är syftet; textens olika byggstenar)
- Introducera och tillämpa metaspråkliga begrepp

→ sammanställa till en [genreplansch](#)

3. Skriva en gemensam text

- Skriv en text tillsammans utgående från faktabladet (sexfältaren) och använd expertorden
- Eller sammanställ och ta hjälp av genrespecifik [planeringsmall](#)
- Eleverna föreslår innehåll, ger idéer
- Läraren skriver, hjälper till med formuleringen, ställer stöttande frågor:

Vad måste vi börja med?

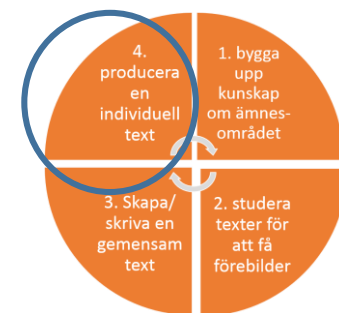
Finns det något mer exakt sätt att säga det på?/Kommer någon på ett annat ord?

Vad tycker ni vi ska ta upp sedan? Kommer ni ihåg hur de andra texterna såg ut?

Vi har använt samma ord flera gånger nu, kan vi skriva på något annat sätt?

Ser någon något vi behöver ändra på?

4. Skriva en text individuellt/i par

- (Självständig) konstruktion av text inom samma genre utgående från den kunskap som byggts upp under fas 1-3
- Eleverna kan hjälpa varandra t.ex. med textbearbetningen
- Också lärarens fortsatta stöd viktigt
- För att stötta eleverna och medvetandegöra dem om kvaliteter i texter kan olika [bedömningsmatriser](#) tillämpas

Verb som ofta förekommer i religionsbeskrivningar:

tro, förkunna, reinkamera, tolka, tillkalla, förvandla, omnämna, symbolisera, hänge, framhålla/poängtera, omfatta, försona, förmana, framträda, leva, helga, förmana, bilda, följa, lära, bekänna, använda, bruka, begå, synda, antyda, prägla, tjäna, betyda, uppstå, framföra, kritisera, acceptera, skilja, råda, betona, vänta, predika, tro, visa.

Exempel hur läsandet och skrivandet hänger ihop:

”Det är en del av religionslärarens uppdrag att *göra eleverna till vana läsare* av det egna ämnets litteratur.

Urkundstexternas struktur, ordval och bildspråk är därför en stor och viktig källa till *läsundervisning*. Högläsning och diskussioner kring hur bildspråk kan tolkas är en metod. En annan är att dramatisera religiösa berättelser och eventuellt sätta in dem i en modern kontext.”

(forts.)

”Det är vår övertygelse att eleverna genom tydliga uppsatsmodeller kan producera mer koncentrerade och därmed djupgående texter om religion, religionernas uttryck och tankar.”

Jenny Bergman

<https://strategierforlarande.se/2015/11/02/sprakutvecklande-arbetsatt-inom-religionsamnet/>

SKRIVMALLAR RELIGION:

<https://docs.google.com/document/d/1Uoi8zTBQCu0BwwGX6434DyWfcZadv3odq3KIT0tMb-o/edit>

Vad	Vilka
betyder	förmågor
färgerna?	färgmarkeras?

Exempel 1

Judarna som folkgrupp har i nästan alla sammanhang blivit anklagade för katastrofer och kriser som drabbat människan genom de senaste 2000 åren. De har blivit tvingade att flytta, de har blivit förföljda och torterade och levt under hotfulla och farliga förhållanden, förintelsen under andra världskriget är ett starkt och ganska färskt bevis på detta. Det är svårt att tro att religionen än idag, med tanke på allt den och dess anhängare gått igenom, fortfarande skulle leva kvar och vara så stark. Judendomen tillhör ju trots allt en av världsreligionerna och är en av de religioner som har flest utövare. Frågeställningen lyder då: vad är det som har upprätthållit denna religion, trots att den är så spridd över hela världen och har en sådan tragisk historia?

Sionism betyder strävan att återvända till Israel. Israel spelar stor roll för judarna, Jerusalem är en helig stad för folket och de önskar att en dag kunna leva tillsammans i fred i landet. Denna kraft kan kanske fungera som en drivkraft för judarna och de kämpar för att kunna komma dit någon dag. De håller hoppet uppe. Sionism kommer från Sion som är ett bergfäste i Israel där det en gång i tiden har legat en fästning. Namnet symboliserar även i vissa fall Isreal och som "det heliga landet".

Redogöra för	... att berätta om något detaljerat.
Exemplifiera	... att ge tydliga exempel.
Dra slutsatser	... att underbygga resonemang, åsikter och slutsatser med argument och exempel.

Strategier för skrivande:

- På vilka olika sätt arbetar du med skrivstrategier för texttyperna i ditt/dina ämnen?
- Vilka nya tankar har presentationen gett dig?

Sexfältare

Samla information om gemensamt djur i sexfältare

Vad är det för djur? (klassifikation)	Hur ser det ut? (utseende)	Var lever det? (boplats)
Vad äter det? (föda)	Hur får det ungar? (fortplantning)	Övrigt

Vilken sorts djur är det? Klassificering	Hur ser det ut? Utseende	Var/hur bor djuret? Bo
hjorddjur däggdjur	stor päls grå brun horn långa ben	en och en tillsammans skogen
Vad äter djuret? Föda	Hur och när föder djuret sina ungar? Livscykel	Övrigt
kvistar bark löv	föder levande vären kalvar 1-2	sparka bada skogens konung

h Petterson Kvambackaskolan

• 35

Expertordsplanscher

Genreplanscher

Berättande text

sagor

Syfte	Struktur	Språkliga drag
<ul style="list-style-type: none"> • Att underhålla • (Att lära oss något) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inledning 2. Problem <i>Kamp mellan gott och ont</i> 3. Lösning 4. Slut <i>Oftast lyckliga</i> <i>Magiska tal 3 och 7</i> <i>Onaturliga väsen</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Dätid • Dialog • Början <i>Det var en gång... För länge sedan...</i> • Slutet <i>Och så levde de lyckliga...</i>

Beskrivande rapport

Syfte: att klassificera och beskriva något

Rubrik	Gräsäl
Klassifikation	Gräsälen är vår vanligaste och största säl. Den är ett rovdjur och ett däggdjur. Gräsälen är släkt med knubbsälen och vikaren.
Utseende	Gräsälen är en stor säl. Den kan bli 250 centimeter lång och väga 300 kilo. Gräsälen är grå med en ljus mage.
Boplats	Gräsälen lever både ute till havs och vid kusten i Östersjön.
Föda	Gräsälen är ett rovdjur som äter fisk och skaldjur. Den äter cirka 7 kilo fisk varje dygn.
Fortplantning	Gräsälen föder en unge om året. Ungen kallas för kut. Den föds på vintern och väger cirka 10 kilo. Ungen diar sin mamma i cirka 3 veckor. Efter en månad kan ungen simma och fånga fisk själv.
Övrigt	Sälen är skicklig på att simma och dyka. Den kan dyka ner till 100 meter och vara under vattnet i 20 minuter.

Bedömnings- matris

Exemplet hämtat ur Anna Kayas
video om *Cirkelmodellen*
https://www.youtube.com/watch?v=4DDvRnUH_Rk&t=6s

Faktafamiljen - Rapporter

Förenklad bedömningsmatris 2 - Rapport

Namn: _____ Datum: _____

Kryssa för (x) dina svar

1. Har jag en passande rubrik?
 ja delvis inte än
2. Har jag fått med alla steg i en rapport så att jag uppnår syftet med min text (klassificering och olika beskrivningssteg: utseende, boplats, föda, beteende, fortplantning, eller klassificering och olika delar/olika typer)?
 ja delvis inte än
3. Har jag hållit ihop stycken med likartad information?
 ja delvis inte än
4. Har jag använt rubrik, stycken och skiljetecken så att betydelsen i texten underlättas?
 ja delvis inte än
5. Har jag använt ett passande ämnesspecifikt ordförråd, expertord (rovdjur, spovväxter, insjö, barnskola)?
 ja delvis inte än
6. Har jag använt passande relationella processorer (är, har, finns, består av, lever)?
 ja delvis inte än
7. Har jag tänkt på att vara objektiv (bara fakta, inte egna känslor, tankar och idéer)?
 ja delvis inte än

Allt utveckla: _____

Johansson, Sandell Ring, Låt språket bära, DVD

Har jag en passande rubrik?

Har jag fått med alla steg i en rapport?

Har jag stycken med likartad information?

Har jag använt rubrik, stycken och skiljetecken så att betydelsen underlättas??

Har jag använt ett passande ämnesspecifikt ordförråd?

Arbetet har ett allvarligt syfte, men behåll glimten i ögat! Ingen mår bra av tjat, men alla har nytta av att vara medvetna om varför vi arbetar på ett visst sätt och vilket mål vi har. Och kom ihåg att det går att kliva på den uppåtgående spiralen när som helst!

Ingen kan göra allt, men alla kan göra något: det blir en större skjuts framåt för språket och lärandet då det samtidigt händer något i flera ämnen, trots att varje lärares insats inte behöver vara särskilt stor. Ett exempel är då flera lärare i realämnen parallellt stödjer elevernas arbete med föredrag.

Lärarna behöver tid för att utveckla sitt arbete, tillsammans! Samplanering ger också större effekt i undervisningen.

Erfarenheter från kollegial satsning (1)

Aug 2017	Intro: "Vad innebär kollegialt språkinriktat arbete?"
Nov 2017	Dag 1: Pedagogiskt café: vad har skuggningen gett hittills? Dag 2: Klassrumsobservationer och diskussioner
Jan 2018	Dag1: Pedagogiskt café (respons på observationer); Dag 2: Klassrumsobservationer och diskussioner
Mars 2018	Heldags workshop: Strategier för läsning; planering i smågrupp för skuggning
April 2018	Dag 1: Pedagogiskt café (uppföljning lässtrategier); Dag2: Klassrumsobservationer och diskussioner

Erfarenheter från kollegial satsning (2)

Centrala aspekter som lyfts fram av lärarna

- *stöd från ledningen*
- *medvetenhet om situationen*
- *extern input för konkret handling*
- *närmare samarbete, gemensamt språk*
- *tidsbrist*

Ett sätt att komma igång

- samarbeta med kollega/kollegor
- läs relevant litteratur / delta i fortbildning
- bestäm område/metod att fokusera på
- planera för det nya
- skugga varandra (spela in lektionen?)
- anteckna det ni bestämt att observera
- diskutera så snart som möjligt
 - vad fungerade?
 - vad gick mindre bra?
 - vad vidareutveckla till nästa gång?

Skolverkets Lärportal

<https://larportalen.skolverket.se/#/moduler/5-las-skriv/alla/alla>

- Olika (tema)moduler (anpassat till åldersgrupp), t.ex.
 - **Lässtrategier för ämnestexter**
 - **Tematiska arbetsätt och digitala verktyg**
- Varje modul består av ett antal innehållsdelar (upp till sju delar); t.ex. i den förstnämnda kopplade till att använda lässtrategier före, under och efter läsning, med valbara artiklar för olika skolämnen.
- Dessa innehållsdelar består i sin tur av fyra moment A+B+C+D, med i huvudsak samma “uppdrag”.

Kompanjonlärarskap (co-teaching)

t.ex. lässtrategier i biologi

- Klara roller & delat ansvar: ingen "äger" lektionen
- Också gentemot eleverna: läroplanen!
- Krävs öppen kommunikation alla parter
- Efter inledande fas är det möjligt att planera eget ansvarsområde på egen hand
- Ämnesintegrering!

Uppåtgående spiral

Slotte-Lüttge & Forsman
2013, 21

Vad händer nu?

- På vilka olika sätt vill du fortsätta arbeta kollegialt för att inkludera språkinriktat arbete?
- Vad krävs för att åstadkomma ovanstående?

Långsiktigt arbete **tillsammans** – på tre ben:

- Effektiv didaktik som konkret visar framgång i lärandet
- Medvetenhet (allas!)
- Humor!

”Det är ingen idé att gå genom massa saker om ingen förstår. Men att här så tar språket så pass stor del å jag tycker det e helt okej bara man vänjer sig vid tanken, eftersom jag vill att de får ut maximalt av det som vi hunnit gå igenom.”

Slotte-Lüttge & Forsman
2013, 15

Språk och ämne stöds parallellt

Litteraturtips

- Gibbons, P. (2006/ 2013). *Stärk språket, stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. [främst för åk F–6]
- Gibbons, P. (2013). *Lyft språket, lyft tänkandet. Språk och lärande*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. [främst för åk 7–9, gy]
- *Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet* (2011). Skolverket. -> [GOOGLA DEN!](#)
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2010). *Språkinriktad undervisning – en handbok*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Johansson, Britt & Anniqa Sandell Ring 2015. *Låt språket bära – genrepedagogik i praktiken*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

- Kaya, A. (2013). Språk är nyckeln till skolframgång. I: Vestlin, L. (red.), *Kunskap, språk och identitet – att undervisa flerspråkiga elever i F–6*. Malmö: Lärarförbundets Förlag.
- Löthagen, A., Lundenmark, P. & Modigh, A. (2008). *Framgång genom språket. Verktyg för språkutvecklande undervisning av andraspråkselever*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Pettersson, K. (2017). *Språk- och kunskapsutvecklande undervisning F-3*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Stehagen, H. (2014). *Språk i alla ämnen – Handbok för kunskaps- och språkutvecklande undervisning*. Gothia Fortbildning.

Slotte & Forsman (2017).
Språkinriktat arbete och
begränsande mångfald stöder
alla elevers lärande. Ingår i
Språk i rörelse (s. 102–125).
Utbildningsstyrelsen.

[http://www.opf.fi/download/
180986 Sprak i rorelse.pdf](http://www.opf.fi/download/180986_Sprak_i_rorelse.pdf)

